

Національний університет «Чернігівська політехніка»
ІНІ бізнесу, природокористування і туризму
Кафедра управління персоналом та економіки праці

АНАЛІЗ ТРУДОВИХ ПОКАЗНИКІВ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до виконання курсової роботи
для здобувачів вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
освітньо-професійної програми
«Управління персоналом та економіка праці»
усіх форм навчання

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
управління персоналом
та економіки праці
Протокол № 3 від 20.10.2020

Чернігів 2020

Аналіз трудових показників. Методичні рекомендації до виконання курсової роботи для здобувачів вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-професійної програми «Управління персоналом та економіка праці» всіх форм навчання / Укл. Забаштанський М.М., Кичко І.І., Мекшун Л.М., Ремньова Л.М., Хмелевський С.М., Холодницька А.В. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2020. 33 с.

Укладачі: *Забаштанський Максим Миколайович*,
доктор економічних наук, професор
Кичко Ірина Іванівна,
доктор економічних наук, професор
Мекшун Людмила Миколаївна,
кандидат економічних наук, доцент
Ремньова Людмила Михайлівна,
кандидат економічних наук, професор
Хмелевський Сергій Миколайович,
кандидат економічних наук, доцент
Холодницька Алла Вячеславівна,
кандидат економічних наук, доцент

Відповідальний за випуск: *Ремньова Людмила Михайлівна*, завідувач кафедри управління персоналом та економіки праці Національного університету «Чернігівська політехніка», кандидат економічних наук, професор

Рецензент: *Полковниченко Світлана Олександрівна*, доцент кафедри маркетингу, PR-технологій і логістики Національного університету «Чернігівська політехніка», кандидат економічних наук, доцент

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1. Загальні рекомендації щодо виконання курсової роботи.....	5
2. Орієнтовна тематика курсових робіт.....	6
3. Структура курсової роботи.....	7
4. Вимоги до оформлення курсової роботи.....	9
4.1. Оформлення таблиць.....	10
4.2. Оформлення формул.....	11
4.3. Оформлення рисунків.....	11
4.4. Оформлення додатків.....	11
4.5. Оформлення посилань у тексті.....	12
5. Критерії оцінки курсової роботи.....	13
6. Організація захисту курсової роботи.....	15
Список використаної і рекомендованої літератури.....	16
Додатки.....	18
Додаток А - Орієнтовна тематика курсових робіт.....	18
Додаток Б - Зразок титульного листа курсової роботи.....	20
Додаток В - Зразок плану курсової роботи.....	21
Додаток Г - Приклад оформлення бібліографічного опису у списку джерел.....	22
Додаток Д - Зразок оформлення таблиці.....	24
Додаток Ж - Зразок оформлення рисунку.....	25
Додаток Е - Зразок відгуку на курсову роботу.....	26
Додаток К - Приклад горизонтального та вертикального аналізу.....	28
Додаток Л - Приклад факторного аналізу.....	30

ВСТУП

У процесі використання робочої сили важливою функцією управління є економічний аналіз трудових показників, який полягає у дослідженні зміни та розвитку економічних явищ і процесів у сфері праці у їх взаємозв'язку із загальними результатами діяльності господарюючих суб'єктів з метою забезпечення їх фінансової стійкості та підвищення конкурентноспроможності у ринковому середовищі. Водночас, в умовах стрімких трансформацій на ринку праці в динамічному середовищі зростає роль використання науково-обґрунтованих методів аналізу трудових показників для дослідження основних тенденцій в сфері зайнятості з метою вчасного реагування на нові небезпеки і виклики, а також формування системи нових соціально-трудових відносин, організації та оплати праці відповідно до вимог часу.

Знання основ аналізу трудових показників, глибоке розуміння його методології та основних його методів, вміння адекватно використовувати наявний методичний інструментарій економічного аналізу у сфері соціально-трудових відносин допомагає краще розуміти сучасні тенденції розвитку трудового потенціалу, об'єктивно виявляти проблеми продуктивної зайнятості на ринку праці, більш обґрунтовано визначати основні чинники впливу та резерви підвищення продуктивності праці, зростання її ефективності, шукати джерела формування фонду оплати праці та планувати його більш ефективно використання на підприємствах. Водночас, аналіз трудових показників на макрорівні є дієвим інструментом дослідження механізму функціонування системи соціально-трудових відносин та виявлення впливу трансформаційних процесів на розвиток економіки країни в цілому та її окремих галузей, зокрема.

Це обумовлює об'єктивну необхідність набуття ґрунтовних знань основних положень аналізу трудових показників майбутніми управлінцями. Значна роль у формуванні вище відзначених професійних компетентностей відведена дисципліні «Аналіз трудових показників», яка відноситься до прикладної конкретно-економічної суспільної науки, що вивчає дію і прояв економічних законів безпосередньо у сфері праці, досліджує окремі закономірності розвитку трудового потенціалу, які витікають з цих законів, а також є методологічною основою для пошуку резервів досягнення високої ефективності функціонування підприємства (організації, установи) в цілому.

Мета навчальної дисципліни «Аналіз трудових показників» – комплексне вивчення факторів, що визначають рівень та ефективність управління персоналом і організації праці. До основних завдань, що вирішуються в процесі вивчення даної дисципліни, слід віднести: формування цілісного уявлення про систему трудових показників і їх взаємозв'язок з результатами діяльності підприємства; ознайомлення с системою методів і прийомів економічного аналізу трудових показників; набуття навичок визначення резервів використання трудових ресурсів підприємства і розробці пропозицій по їх реалізації.

Здобувач вищої освіти, опанувавши дисципліну «Аналіз трудових показників», повинен знати: склад трудових показників та їх значення у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства; завдання та джерела інформації, що використовуються при аналізі трудових показників; методи і прийоми, що використовуються у процесі аналізу трудових показників; механізм проведення аналізу показників персоналу підприємства, продуктивності праці, показників оплати праці; порядок виявлення і реалізації резервів покращення використання трудових ресурсів.

Виконання здобувачами вищої освіти курсової роботи з даної дисципліни спрямоване на систематизацію, закріплення, поглиблення і розширення теоретичних знань з економічного аналізу трудових показників, практичне освоєння його методів, методик та відповідного інструментарію економічного аналізу.

Методичні вказівки покликані допомогти здобувачам вищої освіти у виконанні та оформленні курсової роботи, а також при підготовці її до захисту.

1 ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Процес виконання курсової роботи складається з наступних етапів:

- вибір теми курсової роботи, визначення предмета та об'єкта дослідження;
- складання плану курсової роботи та його затвердження у керівника;
- опрацювання тематичної навчальної і наукової літератури, відповідних законодавчо-нормативних актів; збір аналітичної інформації;
- проведення теоретичного і практичного дослідження за темою;
- оформлення курсової роботи і подання її на рецензування;
- захист курсової роботи на кафедрі.

Метою курсової роботи є перевірка засвоєння здобувачами вищої освіти знань основних методів, методик та інструментарію аналізу трудових показників, які необхідні їм як майбутнім фахівцям з управління персоналом та економіки праці. Використовуючи знання із загальнотеоретичних і спеціальних дисциплін, а також підібрані фактичні трудові показники, що характеризують соціально-економічні відносини у сфері праці на макrorівні або на рівні окремих господарючих суб'єктів, здобувач вищої освіти повинен самостійно дослідити одну з актуальних тем курсу.

Курсова робота є самостійним дослідженням по одній з економічних проблем, яка відображає професійну підготовку здобувача вищої освіти, рівень його мислення, уміння аналізувати процеси та явища та надавати пропозиції по

підвищенню ефективності праці та взаємовідносин людей у процесі праці на внутрішньогосподарському та державному рівні.

Основними завданнями курсової роботи є:

- поглиблення навичок самостійного опрацювання літературних джерел, звітної та статистичної інформації;
- оволодіння методикою дослідження, узагальнення та логічного викладу матеріалу;
- формування навичок прикладного використання методів економічного аналізу (вертикального, горизонтального, коефіцієнтного, факторного, індексного) для аналізу трудових показників;
- уміння виявляти за результатами аналізу трудових показників причинно-наслідкові зв'язки та формулювати обґрунтовані висновки щодо впливу на загальні результати діяльності підприємства (організації, установи);
- самостійно виконувати техніко-економічні розрахунки;
- розробляти пропозиції щодо удосконалення діяльності підприємства (організації, установи).

Загальні вимоги до курсової роботи :

- доведена актуальність теми дослідження;
- високий теоретичний рівень дослідження;
- чітка логічність та послідовність побудови роботи і викладу матеріалу;
- глибина дослідження та повнота викладення питань, точність формулювань, конкретність викладу матеріалу;
- використання реальних даних;
- максимальне застосування табличного і графічного способів подання інформації;
- застосування прийомів економічного аналізу та економічного моделювання;
- переконливість аргументації викладених думок;
- обґрунтованість висновків і рекомендацій;
- грамотне технічне оформлення роботи;
- дотримання вимог академічної доброчесності;
- відповідність загальноприйнятим вимогам і правилам оформлення науково-дослідних робіт.

2 ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

Тема курсової роботи вибирається здобувачем вищої освіти самостійно з переліку, який розробляється та затверджується кафедрою. Тематика курсових робіт наведена в додатку А. При виборі теми курсової роботи необхідно мати на увазі те, що здобувачі вищої освіти можуть виконувати роботу по обраному напрямку досліджень. Тому в переліку тем курсових робіт в якості об'єкту

дослідження можуть бути підприємства різних форм власності і організаційно-правових форм, а також можливе дослідження окремих тем на макrorівні.

Якщо в переліку відсутня тема, над якою хотів би працювати здобувач вищої освіти, то він повинен звернутися з цього питання до завідуючого кафедрою або керівника навчального курсу. Прохання повинно бути мотивоване, наприклад, наявністю фактичного матеріалу за місцем роботи здобувача вищої освіти.

Під час виконання курсової роботи за здобувачами вищої освіти закріплюються керівники з професорсько-викладацького складу профілюючої кафедри.

3 СТРУКТУРА КУРСОВОЇ РОБОТИ

Зміст курсової роботи відображається в плані. План курсової роботи складається здобувачем вищої освіти самостійно і погоджується з науковим керівником. До плану роботи можуть бути внесені зміни та доповнення в процесі дослідження, які узгоджені з керівником.

Структура курсової роботи повинна бути такою:

- титульний лист (додаток Б);
- зміст (додаток В);
- вступ;
- основна частина роботи, яка поділяється на розділи і параграфи;
- висновки;
- перелік посилань;
- додатки.

Робота повинна складатися з 3-х розділів, по 3 параграфи в розділі. Загальний обсяг курсової роботи 40-60 сторінок друкованого тексту (шрифт Times New Roman, кегель 14 пунктів з полуторним міжрядковим інтервалом, розмір полів: верхнє і нижнє – 20 мм, лівє – 25 мм, правє – 10 мм).

До загального обсягу курсової роботи не входять додатки, перелік посилань.

Вступ. У вступі слід обґрунтувати актуальність обраної теми, вибір об'єкта дослідження, сформулювати мету й коло питань, які підлягають розгляду, Визначити методи дослідження, які використовуються при написанні роботи, відмітити значення даної теми, обґрунтувати завдання, поставлені в курсовій роботі, наукову новизну курсової роботи, ступінь розробки проблеми та практичне значення дослідження, назвати основні джерела, на підставі яких була написана курсова робота. Вказати загальну суть основного питання курсової роботи, історію виникнення, розвитку, необхідність застосування, важливість даного питання.

Вступ пишуть на 1-2 сторінки; на першій сторінці вступу, а також на титульному листі, нумерацію не проставляють, але враховують.

1розділ - теоретичні основи по конкретній темі. В першому розділі курсової роботи потрібно висвітлити загальні теоретичні питання, розшифрувати

економічний зміст показників, дослідженню яких присвячена робота, показати його значення і зміну його ролі в різні періоди економічного розвитку.

Опрацювати літературні джерела, критичні замітки та статті з теми курсової роботи, газет та журналів, показати різні точки зору вчених і спеціалістів, оцінити їх стосовно свого об'єкту дослідження та стати на позиції певних авторів або сформулювати свої власні думки щодо окремих поглядів і категорій.

Зробити короткий екскурс щодо висвітлення теми курсової роботи в законах України, постановах Кабінету Міністрів, нормативних документах профільних міністерств, міжнародних конвенціях та рекомендаціях та ін.

Обсяг розділу 15-18 сторінок.

2 розділ - аналітичний. У цьому розділі потрібно описати результати дослідження теми курсової роботи на підприємствах, на регіональному чи державному рівні. Із найбільш важливих питань здобувач вищої освіти повинен провести дослідження, проаналізувати та оцінити отриманий результат. Матеріал курсової роботи здобувач вищої освіти повинен викладати послідовно, логічно, взаємопов'язувати окремі його частини, повністю розкриваючи тему роботи.

Для цього потрібно приділити увагу сучасним теоретичним і методичним розробкам, розглянути і творчо осмислити відповідну наукову літературу та періодичні видання, визначити своє ставлення до дискусійних питань теми курсової роботи. На основі аналізу емпіричних та звітних даних, особистих вражень та узагальнень потрібно зробити необхідні висновки, висвітлити досягнуті успіхи, зазначити існуючі недоліки, а також висловити пропозиції щодо можливостей подальшого покращення діяльності об'єкта курсової роботи.

При написанні курсової роботи повинні даватися посилання на джерела, матеріали або окремі результати з яких наводяться в роботі. Посилатися слід на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли в них наявний матеріал, який не включено до останнього видання.

Обсяг розділу 15-20 сторінок.

Розділ 3 – пропозиції. В третьому розділі доцільно на базі проведених розрахунків сформулювати конкретні пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення діяльності об'єкту дослідження по обраній темі. Обсяг розділу -10-15 сторінок.

Висновки. У висновках описуються найбільш важливі теоретичні та практичні результати курсової роботи, зокрема формулювання проблеми, методи її дослідження, значення для науки і практики, рекомендації щодо наукового та практичного використання результатів для вдосконалення практичної діяльності, обґрунтування їх достовірності тощо. Висновки включають викладки чітко сформульованих і обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення по темі курсової роботи, які здобувач вищої освіти буде захищати як результат виконаної ним роботи (короткий виклад результатів досліджень). По суті – це підсумок курсової роботи. Обсяг висновків – 3 - 4 сторінки.

Перелік посилань. До переліку посилань вносяться всі використані при написанні роботи джерела інформації: законодавчі та нормативні акти, підручники, навчальні посібники, періодичні видання. Джерела інформації подаються в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків.

Перелік посилань свідчить про ступінь обізнаності здобувача вищої освіти з теми роботи. До списку не включаються ті джерела, на які немає посилань у тексті і які фактично не були використані здобувачем вищої освіти. В роботі повинно бути використано не менше 25 джерел літератури.

Кожне джерело нумерується і записується із абзацу. Приклад оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел приведено в додатку Г .

Додатки. До додатків може бути віднесений допоміжний матеріал, який був використаний в роботі але не відображений в тексті (розрахункові таблиці, зразки документів, графіки, схеми, інформативні та ілюстративні матеріали, які займають повну сторінку тощо). Додатки слід позначати великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, на які робляться посилання по тексту курсової роботи.

Результатом виконання обраної структури курсової роботи є написання першого варіанту роботи, який подається здобувачем вищої освіти для ознайомлення своєму науковому керівнику.

4 ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсову роботу виконують за допомогою комп'ютера на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 (297x210 мм), застосовується 14 розмір шрифту з інтервалом 1,5 із кількістю абзаців на сторінці не менше 4-5. Перед текстом курсової роботи розміщують титульний лист (додаток А) та рецензію (додаток Ж), підписану науковим керівником.

Необхідно додержуватися таких розмірів полів: зліва - 25 мм для підшивки і зауважень, справа - 15 мм, знизу і зверху - 20 мм.

Текст складається із розділів, підрозділів. Заголовки розділів друкують великими літерами по центру

Наприклад:

1 СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ МЕТОДИ АНАЛІЗУ ТРУДОВИХ ПОКАЗНИКІВ

Заголовки підрозділів пишуть з абзацу (14 мм) малими літерами (крім першої великої). Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку (*наприклад*, 1.2). Переніс слів не допускається. Крапку у кінці заголовку не ставлять. Кожний розділ починається з нової сторінки. Текст підрозділу пишеться в межах одного розділу без розриву.

Відстань між заголовком розділу і підрозділу 1 інтервал, між заголовком підрозділу і текстом курсової роботи 2 інтервали, підкреслювати їх не потрібно.

Сторінки нумеруються арабськими цифрами. На титульному листі номер не ставиться, на наступних сторінках - у правому верхньому кутку без крапки (наскрізна нумерація з додатками).

Умовні позначення, що використовуються у курсовій роботі, повинні відповідати діючим стандартам і термінології; визначення (єдині для всієї курсової роботи) також повинні відповідати стандартам, а при їх відсутності - загальноприйнятим у науково-технічній літературі.

В змісті вказують номери сторінок, з яких починається розділ, підрозділ. При цьому розділи, підрозділи повинні мати однакові назви у тексті та у змісті роботи.

Всі наведені цитати, цифрові дані та іншу інформацію, запозичену з літературних джерел, необхідно чітко виділити із посиланням на джерело з зазначенням сторінки у квадратних дужках, щоб їх можна було відрізнити від результатів дослідження (наприклад, [1]).

При наявності у тексті переліку складових частин, фактів і таке інше, їх слід нумерувати порядковою нумерацією арабськими цифрами із дужкою, наприклад: 1), 2), і друкувати малими літерами із абзацного відступу.

4.1 ОФОРМЛЕННЯ ТАБЛИЦЬ

Таблицю слід розміщувати одразу після тексту, в якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. На всі таблиці повинні бути посилання в тексті: "див. табл. 2.1". Кожна таблиця повинна мати назву, яку потрібно писати малими літерами (крім першої прописної) по середині сторінки і розміщувати над таблицею.

Таблиці нумеруються послідовно арабськими цифрами в межах кожного розділу (номер таблиці включає номер розділу і порядковий номер таблиці). При переносі частини таблиці на наступний аркуш пишуть: "Продовження табл. 2.1" (додаток Д).

Заголовки таблиць і граф починають з великих літер, підзаголовки - з малих, якщо вони складають одне речення з заголовками, і з великих - якщо вони самостійні. Робити заголовки колонок таблиці по діагоналі не допускається. Графу "Номер з/п" в таблицю включати не слід, за винятком випадків, коли на ці номери є посилання.

Якщо цифрові дані в графах таблиці виражені в різних одиницях виміру, то їх указують в заголовках кожної графи. Якщо всі показники розміщені в таблиці, виражені в одній і тій же одиниці виміру, скорочене визначення одиниці виміру розміщують над таблицею в заголовку.

Якщо текст, що повторюється в графі таблиці складає одне слово, то замість нього ставлять лапки, якщо із двох і більше слів то при першому повторі пишуть "те ж", а потім ставлять лапки. Ставити лапки замість цифр, знаків, математичних

символів, які повторюються, не допускається. Якщо цифрові, або інші дані в таблиці не приводяться, замість них ставлять прочерк.

Цифри в графах таблиці потрібно розмішувати так, щоб числа у всіх графах були точно один над другим. Числові значення величин в одній графі повинні мати однакову кількість десяткових знаків. Дрібні числа проводяться в вигляді десяткових дробів.

4.2 ОФОРМЛЕННЯ ФОРМУЛ

Формули розміщуються безпосередньо за текстом, в якому вони згадуються по середині рядка. До і після кожної формули залишається один вільний рядок.

Наведені в курсовій роботі формули нумерують (при наявності на них посилань (наприклад: “див. формулу 1.1”)) подвійною нумерацією арабськими цифрами в межах кожного розділу. Номери вказують з правої сторони аркуша на рівні формули в круглих дужках, наприклад (1.1) - перша глава, перша формула. Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів слід наводити під формулою у тій самій послідовності, в якій вони дані у формулі. Значення кожного символу і числового коефіцієнта треба подавати з нового рядка. Перед поясненням першого символу пишуть з абзацу слово "де" без двокрапки.

Наприклад:

$$B = \frac{V}{T}, \quad (1.1)$$

де B – виробіток,

V – обсяг виробництва продукції (робіт, послуг),

T – затрати праці на випуск відповідного обсягу продукції (робіт, послуг).

4.3 ОФОРМЛЕННЯ РИСУНКІВ

Ілюстрації (малюнки, графіки, схеми, діаграми) позначають словом “рис.” (рисунок). Ілюстрації необхідно розмішувати в роботі безпосередньо після тексту, де вони відзначаються вперше або, якщо не дозволяють їх розміри, на наступній сторінці.

При необхідності під ілюстрацією розміщують пояснювальні дані (підрисунковий текст). Ілюстрації повинні мати назву, яку розташовують під ілюстрацією після пояснювальних даних разом з номером ілюстрації (див. додаток Е). Нумерація ілюстрацій проводиться арабськими цифрами в межах розділу, наприклад: Рисунок 1.2 (другий рисунок першого розділу).

4.4 ОФОРМЛЕННЯ ДОДАТКІВ

Кожний додаток починається з нового аркуша і повинен мати заголовок, який відображає зміст додатку. В правому верхньому кутку великими літерами

пишуть слово "ДОДАТОК". Додатки мають наскрізну одинарну нумерацію (в межах усієї роботи) великими літерами української абетки, наприклад: "ДОДАТОК А". На додатки у тексті обов'язково слід робити посилання.

4.5. ОФОРМЛЕННЯ ПОСИЛАНЬ У ТЕКСТІ

Посилання в тексті роботи на літературні джерела необхідно позначати в кінці речення порядковим номером за переліком посилань. При посиланні на рисунки, таблиці, формули, рівняння, вказують їх порядковий номер, наприклад: на рисунку 2.1; дивись рисунок 2.1; у таблиці 2.1; за формулою (2.1); у формулі (2.1).

Бібліографічний опис списку використаних джерел у курсовій роботі оформлюється здобувачем вищої освіти за правилами Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Приклади оформлення списку використаних джерел згідно з ДСТУ 8302:2015:

Закони:

1. Закон України «Про бюджетну систему України». *Відомості Верховної ради України*. 1995. № 107-108.
2. Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2016. 82 с.
3. Про внесення змін до Закону України «Про вищу освіту» щодо Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти: Закон України від 14 червня 2016 р. № 1415–VIII. *Голос України*. 2016. № 126. С. 14.

Книги, підручники, монографії:

1. Носик О. М. Людський капітал інноваційного розвитку: економічні основи відтворення: монографія. Х.: Точка, 2016. 490 с.
2. Калина А. В., Калініна С. П., Лук'яненко Л. П. Аналіз трудових показників: навч. посіб. К.: МАУП, 2011. 232 с.
3. Сологуб О.П. Продуктивність економіки: регіональні аспекти / НАН України. Рада по вивченню продуктивних сил України. К.: Знання, 2009. 351 с.
4. Єгорова О.В., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник Ю.М. Економічний аналіз. 2018. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1260>
5. Plath S. The unabridged journals / ed. K. V. Kukil. New York, NY: Anchor, 2000. 680 p.

Журнали:

1. Захарова А.А., Долгальова О.В. Напрями підвищення продуктивності праці на підприємстві. *Збірник наукових праць ДонНАБА*. 2017. Випуск 4. т.2.С.66-71.

2. Гарват О.А. Аналіз і планування трудових показників. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 4. С.60-69.

Якщо джерело має двох або більше авторів, то їх прізвища з ініціалами розміщують у списку літератури у тій послідовності, в якій вони надруковані в першоджерелі.

Актуальна інформація з аналізу трудових показників міститься в періодичних виданнях. Найбільшу увагу слід звернути на такі періодичні видання:

а) журнали: «Підприємництво і бізнес», «Україна: аспекти праці», «Топ-менеджер», «Управление персоналом», «Економіка АПК» та ін.;

б) газети: «Економіка і життя», «Праця і зарплата», «Урядовий кур'єр».

Цифровий матеріал можна знайти в статистичних збірниках, у тому числі Головного управління статистики в Чернігівській області, та в інших довідникових виданнях.

Якщо у тексті курсової роботи є цитата або посилання на певне джерело, то його пишуть у квадратних дужках. Поряд з номером у списку літератури слід проставляти номер сторінки, наприклад: [3, 58]. Якщо джерел декілька – їх відокремлюють крапкою з комою [4; 6; 12; 21].

В список використаної літератури включаються всі джерела, на які є посилання в тексті, а також ті, які були вивчені при написанні курсової роботи.

Загальні вимоги до цитування:

а) текст цитати треба починати й закінчувати лапками та наводити в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, зберігаючи авторське написання;

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту, без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Їх ставлять у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, в кінці);

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело. Усі джерела в списку літератури подаються мовою оригіналу.

5 КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота подається на кафедру для перевірки науковим керівником не пізніше ніж за місяць до екзаменаційної сесії. Курсова робота, яка відповідає викладеним у даних методичних рекомендаціях вимогам, оцінюється для здобувачів вищої освіти денної форми навчання за стобальною шкалою з врахуванням наступних критеріїв:

Робота може бути оцінена на **"відмінно"** в тому разі, якщо в ній розкрита сутність проблеми дослідження, її актуальність, приведений огляд монографічної і періодичної літератури, статистичні матеріали. Робота містить аналіз проблеми, розрахунки та обґрунтування рішень щодо вдосконалення методів вирішення проблеми, заявленої в рамках обраної теми. Виконані вимоги щодо оформлення роботи.

Оцінка **"добре"** виставляється у тому разі, якщо в роботі недостатньо обґрунтовані пропозиції автора щодо вдосконалення ефективності діяльності об'єкту дослідження, інші вимоги, які були перелічені в попередньому пункті виконанні.

Оцінка **"задовільно"** виставляється у тому разі, якщо робота поверхово висвітлює зміст теми дослідження, не містить обґрунтованих рекомендацій по вирішенню певних економічних проблем. Мають місце помилки в оформленні роботи.

Робота оцінюється на **"незадовільно"** та повертається на доопрацювання, якщо автор не розкрив зміст теми, не залучив практичний матеріал до аналізу проблеми дослідження та допустив помилки при викладенні змісту питань та оформленні роботи.

Співвідношення 100-бальної шкали оцінювання написання та захисту курсової роботи зі шкалою ECST та 5-бальною шкалою оцінки наведено нижче.

Таблиця 5.1 – Шкала оцінювання успішності здобувачів вищої освіти

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою навчального закладу, балів	Оцінка за шкалою ECTS
5 – „Відмінно”	90-100	A
4 – „добре”	82-89	B
4 – „добре”	75-81	C
3 – „задовільно”	66-74	D
3 – „задовільно”	60-65	E
2 – „незадовільно”	0-59	FX

Науковий керівник рецензує курсову роботу до її захисту. На рецензію робота подається в строки, встановлені учбовим планом. Рецензія наукового керівника є орієнтиром для ЗВО в підготовці до захисту курсової роботи. В ній керівник дає попередню оцінку роботи і висновок: «Робота допускається до захисту» або «Робота не допускається до захисту». Якщо робота не допущена до захисту, то вона повинна бути перероблена здобувачем вищої освіти у відповідності із зауваженнями керівника і знову подана на кафедру.

Основні причини не допуску курсової роботи до захисту:

- робота списана з літературних джерел або у інших авторів і не має самостійного характеру;
- основні питання викладені фрагментарно і логічно не пов'язані між собою;
- автор робить помилкові висновки;
- робота оформлена без дотримання вимог.

Мета рецензії на курсову роботу – надати допомогу ЗВО у розкритті даної теми і проконтролювати хід підготовки до захисту. Якщо зауваження керівника не зрозумілі ЗВО або у нього виникають питання з приводу рецензії – необхідно звернутись до наукового керівника за консультацією.

6 ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАХИСТУ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Заключним етапом є захист курсової роботи. Захист курсової роботи дає змогу ЗВО показати поглиблене розуміння питань конкретної теми, висловити власну думку. Підготовка до захисту здійснюється за таким планом:

1. У відповідності з рецензією усунути помилки і недоліки курсової роботи;
2. Поглибити розуміння тих чи інших аспектів теми.
3. Продумати логіку виступу;
4. Сформулювати власні ідеї щодо проблем теми курсової роботи.

Захист курсової роботи відбувається у відповідності з графіком кафедри. ЗВО готує усний виступ на 5-7 хвилин, в якому звертає увагу на мету і завдання роботи, яким чином вони вирішувались, які отримані висновки по результатам дослідження. У виступі відмічаються проблеми, які виникли під час роботи з науковою літературою і пошуком статистичного матеріалу. ЗВО може зробити власні висновки, в яких пов'язати досліджену проблему із соціально-економічним розвитком України. Йому надається можливість відстоювати свої погляди і думки.

На захисті ЗВО повинен бути готовим відповідати на питання членів комісії, які можуть стосуватись тих чи інших категорій, фактичного і статистичного матеріалів, розрахунку трудових показників. Від того, як робота представлена на захисті, залежить і її оцінка.

Під час захисту курсової роботи слухач має виявити глибокі знання з вивченої теми, вміти розкрити зміст розглянутих у курсовій роботі положень і відповісти на поставлені членами комісії запитання. За результатами захисту комісія може уточнити попередню оцінку курсової роботи, що її запропонував рецензент.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ І РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Аналіз господарської діяльності: підручник / Г. І. Кіндрацька, А. Г. Загородній, Ю. І. Кулиняк. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. 320 с.
2. Аналіз господарської діяльності: теорія та практикум: навч. посіб. / Н. Ю. Єршова, О. В. Портна. Львів: «Магнолія 2006», 2015. 306 с.
3. Богданова Т.І. Планування та аналіз трудових показників: навчальний посібник. Одеса: ОНЕУ, ротاپринт, 2014. 196 с.
4. Болюх М.А., Заросило А.П. Аналіз фінансово-господарської діяльності бюджетних установ: Навчальний посібник. К.: КНЕУ, 2008. 344 с.
5. Гарват О.А. Аналіз і планування трудових показників. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 4. С. 60-69.
6. Гаркуша Н.М. Аналіз господарської діяльності. Харків, 2015. 108 с.
7. Грабовецький Б.В. Економічний аналіз: навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2013. 85 с.
8. Єгорова О.В., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник Ю.М. Економічний аналіз. 2018. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1260>
9. Ковальчук К.Ф. Аналіз господарської діяльності: теорія, методика, розбір конкретних ситуацій. Навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2012. 326 с.
10. Синькевич Н. І. Економічний аналіз: курс лекцій / укл.: Н. І. Синькевич. Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2018. 97 с.
11. Хринюк О.С. Аналіз діяльності підприємства: Методичні рекомендації до виконання курсової роботи для студентів галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво» напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства» освітнього ступеня «Бакалавр» (денної та заочної форми навчання). К.:КПІ, 2017. 23 с.
12. Черниш С.С. Економічний аналіз: навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2010. 256 с.
13. Knut Sydsaeter, Peter Hammond. Essential Mathematics for Economic Analysis. Prentice Hall, 2008. 738 p.
14. R. Preston McAfee and Tracy R. Lewis. Introduction to Economic Analysis. National Social Science Press, 2009. 289 p.

Допоміжна

1. Аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. / О. В. Посилкіна, О. В. Козирєва, Я. М. Деренська. Х.: Вид-во НФаУ, 2019. 398 с.
2. Акулов М. Г., Дрabanіч А. В., Євась Т. В. та ін. Економіка праці і соціально трудові відносини: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 328 с.

3. Єршова Н.Ю. Аналіз господарської діяльності: теорія та практикум / Єршова Н.Ю., Портна О.В., Львів. Магнолія, 2019. 345 с.
4. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу: навч. посібник. 2-ге, стер. К.: Знання-Прес, 2001. 206 с.
6. Мних Є.В. Економічний аналіз: підручник. К.: Знання, 2011. 630 с.
7. Мехович С.А., Тимофеев В.М., Погорелов І.М. Економічний аналіз: підруч. Х.: Віровець А.П. «Апостроф», 2009. 752 с.

Періодичні видання

1. Журнал «Економіка і прогнозування»
2. Журнал «Економіка. Менеджмент»
3. Журнал «Управління розвитком»
4. Журнал «Економічний аналіз»

Інформаційні ресурси

- www.dcz.gov.ua – Державна служба зайнятості України
<http://zakon.rada.gov.ua/> (Офіційний Веб-сайт Верховної ради України)
<http://www.bank.gov.ua/> (Національний банк України)
<http://www.kmu.gov.ua/> (Урядовий портал)
<http://www.nbuv.gov.ua/> (Національна бібліотека України ім. І.В. Вернадського)
<http://www.niss.gov.ua/catalogue/11/> (Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України)
<http://www.nplu.org/> (Національна парламентська бібліотека України)
<http://www.ukrstat.gov.ua> (Офіційний Веб-сайт Державної служби статистики України)

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

1. Оцінка сучасних трендів у сфері праці України та світу.
2. Порядок складання та аналіз звітності з праці на підприємстві (в організації, установі).
3. People-аналітика як інструмент управління персоналом сучасних підприємств.
4. Організація моніторингу соціально-трудової сфери та шляхи підвищення його ефективності.
5. Комплексний аналіз трудових ресурсів підприємства (організації, установи).
6. Комплексний аналіз і оцінка резервів підвищення продуктивності праці підприємства (організації, установи).
7. Аналіз та планування чисельності персоналу підприємства.
8. Аналіз плинності кадрів підприємства (регіону, окремої галузі) та шляхи зменшення відтоку трудових ресурсів.
9. Аналіз та шляхи покращення вікової, освітньої та кваліфікаційної структури кадрів підприємства (регіону, окремої галузі).
10. Аналіз та шляхи покращення забезпеченості підприємства (регіону, окремої галузі) трудовими ресурсами.
11. Аналіз рівня організації праці на підприємстві (в регіоні, окремій галузі) та шляхи її приведення у відповідність до сучасних вимог.
12. Аналіз умов праці на підприємстві (в регіоні, окремій галузі) та шляхи їх покращення.
13. Аналіз ефективності використання персоналу підприємства (установи, організації).
14. Аналіз ефективності використання праці керівників підприємства (установи, організації).
15. Факторний аналіз ефективності використання трудових ресурсів підприємства (організації, установи).
16. Аналіз продуктивності праці на підприємстві (в регіоні, окремій галузі) та шляхи її підвищення.
17. Контролінг персоналу підприємства (організації, установи) та оцінка його ефективності.
18. Ефективність праці на підприємстві (в організації, установі) та шляхи її підвищення.
19. Фактори і резерви підвищення продуктивності праці на підприємствах окремої галузі (регіону).
20. Аналіз продуктивності праці та трудомісткості продукції виробничого підприємства.

21. Напрями удосконалення аналізу і планування трудових показників в діяльності підприємства.
22. Сучасні підходи до вибору раціональної системи оцінки трудових показників на підприємстві.
23. Аналіз фонду оплати праці підприємства (організації, установи) та шляхи його нарощення.
24. Планування та аналіз використання коштів на оплату праці на підприємстві (в організації, установі).
25. Трудові ресурси підприємства та сучасні підходи до їх оцінки.
26. Дослідження впливу інвестиційних чинників на рівень продуктивності праці на підприємстві.
27. Дослідження впливу форм та системи оплати праці на продуктивність праці.
28. Оцінка діючої системи стимулювання праці на підприємстві (в організації, установі) та шляхи її удосконалення.
29. Аналіз і оцінка впливу трудових показників на фінансові результати діяльності підприємства (організації, установи).
30. Планування та аналіз використання коштів на оплату праці на підприємстві підприємстві (в організації, установі).
31. Планування та аналіз використання робочого часу на підприємстві підприємстві (в організації, установі).
32. Аналіз балансу робочого часу та ефективності праці на підприємстві (в організації, установі).
33. Аналіз результатів соціологічних досліджень у сфері праці та соціально-трудових відносин.
34. Економічне обґрунтування напрямів ефективності використання трудових ресурсів підприємства.
35. Аналіз системи управління персоналом підприємства (організації, установи) та шляхи її удосконалення.

Зразок титульного листа курсової роботи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ННІ бізнесу, природокористування і туризму
Кафедра управління персоналом та економіки праці

Прізвище, ім'я та по-батькові здобувача вищої освіти

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Аналіз трудових показників»

на тему : « _____ »

Курс ____ Група _____

Науковий керівник:

_____
_____

**Робота подана
на кафедрі**

“ ____ ” _____ 20__ р.

**Робота допущена до захисту
_____ Науковий керівник**

“ ____ ” _____ 20__ р.

**Робота захищена з
оцінкою _____**

“ ____ ” _____ 20__ р.

_____ **Голова комісії**
_____ **Член комісії**

Чернігів 20__ р.

Зразок плану курсової роботи**ЗМІСТ**

ВСТУП	3
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ПЛАТИ ПРАЦІ	6
1.1 Факторний аналіз оплати праці	6
1.2 Аналіз використання фонду оплати праці	11
1.3 Аналіз організації оплати праці	16
2 АНАЛІЗ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ	20
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства	20
2.2 Аналіз структури та динаміки середньої оплати праці на прикладі підприємства	26
2.3 Аналіз співвідношення темпів зростання продуктивності праці і середньої заробітної плати	32
3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ	36
ВИСНОВКИ	45
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	47
ДОДАТКИ	49

Приклад оформлення бібліографічного опису у списку джерел

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги	
Один автор	Скидан О. В. Аграрна політика в період ринкової трансформації : монографія. Житомир : ЖНАЕУ, 2008. 375 с.
Два автора	Крушельницька О. В., Мельничук Д. П. Управління персоналом : навч. посіб. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ, 2005. 308 с.
Три автора	Скидан О. В., Ковальчук О. Д., Янчевський В. Л. Підприємництво у сільській місцевості : довідник. Житомир, 2013. 321 с.
Чотири автори	Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А. Київ : Укראгропромпродуктивність, 2006. 106 с. Основи марикультури / Грициняк І. І. та ін. Київ : ДІА, 2013. 172 с.
П'ять і більше авторів	Екологія : навч. посіб. / Б. В. Борисюк та ін. Житомир, 2003. 174 с. Методи підвищення природної рибопроодуктивності ставів / Андрющенко А. І. та ін. ; за ред. М. В. Гринжевського. Київ, 1998. 124 с.
Колективний автор	Органічне виробництво і продовольча безпека : зб. матеріалів доп. учасн. III Міжнар. наук.-практ. конф. / Житомир. нац. агрокол. ун-т. Житомир : Полісся, 2015. 648 с.
За редакцією	Доклінічні дослідження ветеринарних лікарських засобів / за ред. І. Я. Коцюмбаса. Львів : Тріада плюс, 2006. 360 с.
Автор і перекладач	Котлер Ф. Основы маркетинга : учеб. пособие / пер. с англ. В. Б. Боброва. Москва, 1996. 698 с. Брігхем С. В. Основы фінансового менеджменту / пер. з англ. В. Біленького та ін. Київ : Молодь, 1997. 998 с.
Частина видання	
Розділ книги	Саблук П. Т. Напрямки розвитку економіки в аграрній сфері виробництва. <i>Основи аграрного підприємництва</i> / за ред. М. Й. Маліка. Київ, 2000. С. 5–15.
Тези доповідей, матеріали конференцій	Зінчук Т. О. Економічні наслідки впливу продовольчих органічних відходів на природні ресурси світу. <i>Органічне виробництво і продовольча безпека</i> : зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир : Полісся, 2014. С. 103–108. Скидан О. В., Судак Г. В. Розвиток сільськогосподарського підприємництва на кооперативних засадах. <i>Кооперативні читання: 2013 рік</i> : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 4–6 квіт. 2013 р. Житомир : ЖНАЕУ, 2013. С. 87–91.
Статті з продовжуючих та періодичних видань	Якобчук В. П. Стратегічні пріоритети інноваційного розвитку підприємництва в аграрній сфері. <i>Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Сер. Економіка</i> . 2013. Вип. 148. С. 31–34. Масловська Л. Ц., Савчук В. А. Оцінка результативності і

	<p>ефективності виробництва органічної агропродовольчої продукції. <i>Агросвіт</i>. 2016. № 6. С. 23–28.</p> <p>Акмеологічні засади публічного управління / Є. І. Ходаківський та ін. <i>Вісник ЖНАЕУ</i>. 2017. № 1, т. 2. С. 45–58.</p> <p>Dankevych Ye. M., Dankevych V. Ye., Chaikin O. V. Ukraine agricultural land market formation preconditions. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i>. 2017. Vol. 65, №. 1. P. 259–271.</p>
Електронні ресурси	
Книги	Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С. Товарна інноваційна політика : підручник. Суми : Університетська книга, 2007. 281 с. URL: ftp://lib.sumdu.edu.ua/Books/1539.pdf (дата звернення: 10.11. 2017).
Законодавчі документи	<p>Про стандартизацію : Закон України від 11 лют. 2014 р. № 1315. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1315-18 (дата звернення: 02.11.2017).</p> <p>Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : проект / М-во аграр. політики та продовольства України. URL: http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822 (дата звернення: 13.10.2017).</p>
Періодичні видання	Клітна М. Р., Брижань І. А. Стан і розвиток органічного виробництва та ринку органічної продукції в Україні. <i>Ефективна економіка</i> . 2013. № 10. URL: http://www.m.nauka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=2525 (дата звернення: 12.10.2017).
Сторінки з веб-сайтів	Що таке органічні продукти і чим вони кращі за звичайні? <i>Екологія життя</i> : веб-сайт. URL: http://www.eco-live.com.ua (дата звернення: 12.10.2017).
Інші документи	
Законодавчі і нормативні документи (інструкції, накази)	<p>Конституція України : станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України. Харків : Право, 2016. 82 с.</p> <p>Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень : Закон України від 5 жовт. 2017 р. № 2164. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 9 листоп.</p> <p>Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : затв. наказом М-ва фінансів України від 20 квіт. 2015 р. № 449. <i>Все про бухгалтерський облік</i>. 2015. № 51. С. 21–42.</p> <p>Про затвердження Порядку забезпечення доступу вищих навчальних закладів і наукових установ, що знаходяться у сфері управління Міністерства освіти і науки України, до електронних наукових баз даних : наказ М-ва освіти і науки України від 2 серп. 2017 р. № 1110. <i>Вища школа</i>. 2017. № 7. С. 106–107</p>

Зразок оформлення таблиці

Таблиця 1.1 - Назва таблиці

Показники	На 01.01.20__		На 01.04.20__		На 01.07.20__	
	млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %
1	2	3	4	5	6	7

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

[4]

Зразок оформлення рисунку

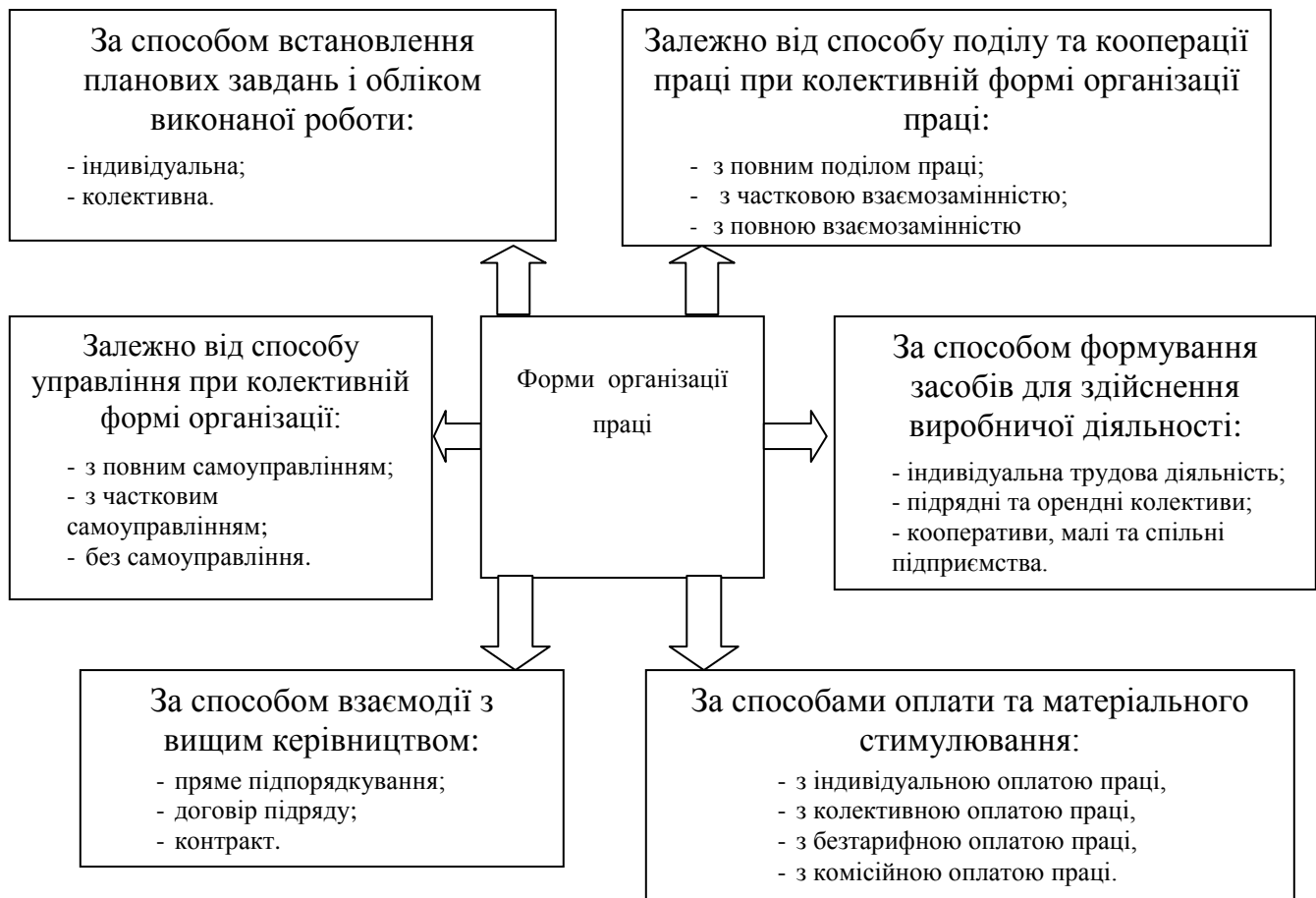

Рисунок 1.1 – Класифікація форм організації праці

Зразок відгуку на курсову роботу

**ВІДГУК
НА КУРСОВУ РОБОТУ**

з теми „ _____ ”

здобувача вищої освіти _____

_____ курсу, групи _____, спеціальності _____

Курсова робота з дисципліни «Аналіз трудових показників»

Реєстраційний № _____ дата отримання „__” _____ 20__ р.

Науковий керівник _____

Актуальність обраної теми:

Об’єкт і предмет дослідження:

Структура роботи:

Основна характеристика першого розділу курсової роботи:

Основна характеристика другого розділу курсової роботи:

Основна характеристика третього розділу курсової роботи:

Характеристика висновків проведеного дослідження:

Мета дослідження : досягнута повністю (частково, не досягнута)

Завдання дослідження : виконані повністю (частково, не виконані)

Структура роботи: витримується згідно вимогам (частково відповідає вимогам, не відповідає вимогам)

Науково-теоретичний рівень роботи: високий (середній, низький)

Методичний рівень роботи : високий (середній, низький)

Характер новизни дослідження: високий (середній, низький)

Ступінь власного внеску у розробку проблеми : високий (середній, низький)

Характер зовнішнього оформлення роботи : охайний (задовільний, неохайний)

Зауваження:

Недоліки роботи:

Загалом робота заслуговує позитивної оцінки та може бути допущена до захисту

Науковий керівник _____ (підпис)

За результатами захисту робота оцінена _____

**Члени комісії _____
_____**

Приклад горизонтального та вертикального аналізу

Горизонтальний аналіз трудових ресурсів полягає у визначенні абсолютного і відносного відхилення фактичної кількості працівників від розрахункової (планової) кількості чи кількості попередніх періодів загалом по підприємству чи за окремими групами і категоріями.

Приклад горизонтального аналізу трудових ресурсів представлений в табл. 1.

Таблиця 1 - Аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами

Категорії персоналу і обсяг продукції	Фактично за минулий період	За звітний період		Відхилення абсолютне ($\pm$)		Фактично, %	
		план	факт	від плану	від минулого періоду	до плану	до минулого періоду
Усього персоналу, осіб у т.ч.:	1415	1406	1354	-52	-61	96,3	95,69
1) працівники основної діяльності (ПОД) із них:	1400	1390	1340	-50	-60	96,4	95,71
- робітники	1010	1000	958	-42	-52	95,8	94,85
- службовці у т.ч.:	390	390	382	-8	-8	97,95	97,95
керівники	15	15	10	05	-5	66,67	66,67
спеціалісти	375	375	372	-3	-3	99,2	99,2
2) непромисловий персонал (неосновної діяльності)	15	16	14	-2	-1	87,5	93,33
Обсяг товарної продукції, тис. грн	8000	8400	8500	+100	+500	101,19	106,25

Джерело: [Аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. / О. В. Посилкіна, О. В. Козирева, Я. М. Деренська. Х.: Вид-во НФаУ, 2019. 398 с.]

Так, на підприємстві у звітному періоді відбулося скорочення персоналу як у цілому, так і за окремими категоріями працівників. Фактична чисельність усього персоналу проти запланованої зменшилась на 52 особи, у тому числі ПОД – 50 осіб, робітників – 42 особи. Проти минулого періоду загальна чисельність зменшилась на 61 особу, чисельність ПОД – на 60 осіб, робітників – на 52 особи.

Зменшення кількості спеціалістів і керівників проти плану і минулого періоду – це результат нових методів керівництва, зокрема запровадження принципу більшої оплати за активнішу роботу, тобто підвищення посадових окладів за рахунок скорочення кількості спеціалістів і керівників. Однак треба обов'язково перевірити, чи не призвело зменшення кількості спеціалістів і керівників до погіршення стану організації виробництва і трудової дисципліни, затримки освоєння нових (чи якісніших) виробів, нових технологій, автоматизації цехів тощо.

Вертикальний аналіз трудових ресурсів передбачає розрахунок співвідношення між групами і категоріями працівників, в також аналіз змін у структурі працівників (структурних зрушень).

Приклад вертикального аналізу персоналу підприємства наведений в таблиці 2.

Таблиця 2 - Аналіз структури персоналу підприємства

Показник	Минулий період		За планом		Фактично	
	кількість, осіб	питома вага, %	кількість, осіб	питома вага, %	кількість, осіб	питома вага, %
Всього персоналу, в т.ч.:	1650	100	1596	100	1576	100
1) працівники основної діяльності всього у т.ч.:	1400	84,85	1390	87,09	1340	85,03
- робітники	1010	72,14	1000	71,94	958	71,49
- службовці із них:	390	27,86	390	28,06	382	28,51
- керівники	15	1,07	15	1,08	10	0,75
- спеціалісти	375	26,79	375	26,98	372	27,76
2) непромисловий персонал	250	15,15	206	12,90	236	14,97

Джерело: [Аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. / О. В. Посилкіна, О. В. Козирева, Я. М. Деренська. Х.: Вид-во НФаУ, 2019. 398 с.]

Дані табл. 2.2 свідчать, що питома вага робітників у загальній чисельності ПОД проти плану й минулого періоду знизилась відповідно на 0,45% і 0,65%, а питома вага спеціалістів зросла.

Приклад факторного аналізу

Таблиця 1 – Вихідні дані для факторного аналізу прибутку підприємства

Показник	2018 р.		2019 р.		Зміни	
	станки	обладнання	станки	обладнання	станки	обладнання
Кількість реалізованої продукції, шт.	3470	914	2828	911	-642	-3
Середня ціна реалізації, тис. грн.	16,0	9,9	18,76	10,0	+2,76	+0,1
Виручка від реалізації продукції без ПДВ, тис. грн.	55520,0	9048,6	53053,3	9110,0	-2466,7	+61,4
Собівартість 1 виробу, тис. грн.	14,2	9,0	17,6	9,2	+3,4	+0,2
Собівартість продукції, тис. грн.	49274,0	8226,0	49772,8	8381,2	+498,8	+155,2
Валовий прибуток, тис. грн.	6246,0	822,6	3280,5	728,8	-2965,5	-93,8

Джерело: [Іщенко Н.А. Факторний аналіз формування прибутку підприємства. URL: http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_17_ekon/stat_17/33.pdf]

1. Розрахунок загальної зміни валового прибутку (ΔP):

$$\Delta P = P_1 - P_2 = \sum \Delta P_i,$$

(1)

де ΔP – зміна прибутку від реалізації продукції за аналізований період; P_1 – прибуток звітного року; P_2 – прибуток минулого року; i – фактори, що впливають на величину прибутку.

$$\Delta P = 3280,5 - 6246,0 = -2965,5 \text{ тис. грн. (станки);}$$

$$\Delta P = 728,8 - 822,6 = -93,8 \text{ тис. грн. (обладнання).}$$

Валовий прибуток по підприємству має негативну тенденцію. Особливо ця негативна тенденція проявляється щодо прибутку від реалізації станків.

2. Вплив на прибуток відпускних цін на реалізовану продукцію (ΔP_1):

$$\Delta P_1 = N_1^p - N_{1,0}^p = \sum p_1 q_1 - \sum p_0 q_1,$$

(2)

де $\sum p_1 q_1$ – реалізація у звітному році в цінах звітного року; $\sum p_0 q_1$ – реалізація у звітному році в цінах минулого року; p – ціна продукції; q – кількість продукції.

$$\Delta P_1 = 18,76 \cdot 2828 - 16,0 \cdot 2828 = 7805,28 \text{ тис. грн. (станки);}$$

$$\Delta P_1 = 10,0 \cdot 911 - 9,9 \cdot 911 = 91,1 \text{ тис. грн. (обладнання).}$$

Отже, із зростанням середніх цін на станки на 17,25% отримано прибутку більше на 7805,28 тис. грн., тоді як за зростання середніх цін на обладнання на 1,01% підприємство отримало прибутку більше лише на 91,1 тис. грн. Очевидна велика

різниця в зростанні прибутку від реалізації станків порівняно з обладнанням пояснюється великою різницею в цінах за 1 виріб продукції.

3. Вплив на прибуток змін в обсязі реалізованої продукції (ΔP_2):

$$\Delta P_2 = P_0 k_1 - P_0 = P_0 (k_1 - 1),$$

(3)

де k_1 - коефіцієнт зростання обсягу реалізації продукції у відпускних цінах, визначається за формулою: $k_1 = N_{1,0} / N_0$, де P_0 – прибуток, одержаний у минулому році, у цінах і за собівартістю минулого року; $N_{1,0} = \sum p_0 q_1$ – реалізація у звітному році в цінах минулого року; $N_0 = \sum p_0 q_0$ – реалізація у минулому році в цінах минулого року; p – ціна продукції; q – кількість продукції.

Визначимо вплив цього фактора:

$$k_1 = 16,0 \cdot 2828 / 16,0 \cdot 3470 = 0,815 \text{ (станки);}$$

$$k_1 = 9,9 \cdot 911 / 9,9 \cdot 914 = 0,997 \text{ (обладнання);}$$

$$\Delta P_2 = 6246,0 \cdot (0,815 - 1) = -1155,51 \text{ тис. грн. (станки);}$$

$$\Delta P_2 = 822,6 \cdot (0,997 - 1) = -2,4678 \text{ тис. грн. (обладнання).}$$

На підприємстві зміна обсягу реалізації мала негативне значення як по виробництву станків так і обладнання на 642 шт. і на 3 шт. відповідно, що призвело до зниження валового прибутку на 1155,51 тис. грн. по станках та на 2,4678 тис. грн. по обладнанню. Отже, на підприємстві валовий прибуток зменшився на 1157,9778 тис. грн.

4. Вплив на прибуток змін у структурі реалізованої продукції (ΔP_3):

$$\Delta P_3 = P_{1,0} - P_0 k_1,$$

(4)

де $P_{1,0}$ – прибуток, одержаний від фактично реалізованої продукції у звітному році у цінах і за собівартістю минулого року; P_0 – прибуток, одержаний у минулому році, у цінах і за собівартістю минулого року. Аналіз даних, наведених у таблиці 1 свідчить, що питома вага виробництва станків зменшилася на 3,51%, а питома вага виробництва обладнання відповідно зросла на 3,51%. Отже, зросла питома вага більш рентабельних виробів і зменшилася питома вага менш рентабельної продукції. Оцінимо вплив цих змін на прибуток.

$$\Delta P_3 = 5090,4 - 6246,0 \cdot 0,815 = - 0,09 \text{ тис. грн. (станки);}$$

$$\Delta P_3 = 819,9 - 822,6 \cdot 0,997 = - 0,23 \text{ тис. грн. (обладнання).}$$

На підприємстві відбулося загальне зменшення валового прибутку за рахунок цього фактора на 0,32 тис. грн.

5. Вплив на прибуток собівартості продукції (ΔP_4):

$$\Delta P_4 = S_{1,0} - S_1,$$

(5)

де S_1 – фактична собівартість реалізованої продукції; $S_{1,0}$ - фактична собівартість реалізованої продукції за звітний рік у цінах і тарифах минулого року.

$$\Delta P_4 = 14,2 \cdot 2828 - 49772,8 = -9615,2 \text{ тис. грн. (станки);}$$

$$\Delta P_4 = 9,0 \cdot 911 - 8381,2 = -182,2 \text{ (обладнання).}$$

Отже, як свідчать розрахунки, такий фактор, як собівартість продукції, мав негативний вплив на валовий прибуток. Собівартість на станки зросла на 23,94%, що призвело до зменшення прибутку на 9615,2 тис. грн., а на обладнання вона зросла на 2,22%, що призвело до зменшення валового прибутку на 182,2 тис. грн.

Узагальнимо в табл. 2 вплив факторів на прибуток.

Таблиця 2. – Результати факторного аналізу прибутку підприємства

Фактори, що вплинули на прибуток	Зміна прибутку, тис. грн.	
	Станки	Обладнання
Відпускні ціни	+7805,28	+91,1
Обсяг реалізації продукції	-1155,51	-2,4678
Структура продукції	-0,09	-0,23
Собівартість продукції	-9615,2	-182,2
Всього	-2965,5	-93,8

Джерело: [Ищенко Н.А. Факторний аналіз формування прибутку підприємства. URL: http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_17_ekon/stat_17/33.pdf]

Отже, за наведеними даними в табл. 2 можна зробити такий висновок. Загальний обсяг валового прибутку від реалізації продукції зменшився на 3059,3 тис. грн. На зменшення валового прибутку найбільше вплинуло збільшення собівартості продукції. За рахунок цього прибуток зменшився на 9797,4 тис. грн. Другим за величиною фактором, який негативно вплинув на прибуток, є зниження обсягу реалізації продукції. На підприємстві вплив цього фактора призвів до зменшення прибутку на 1157,9778 тис. грн. Також негативно вплинуло на прибуток (на 0,32 тис. грн.) зміна структури випуску продукції, оскільки рентабельність на продукцію зменшилась на 6,1% по станках і на 1,3% по обладнанню. Суттєво вплинув на валовий прибуток такий фактор, як зростання відпускних цін. На підприємстві вплив цього фактору зумовив зростання прибутку на 7896,38 тис. грн.

Таким чином, за результатами факторного аналізу можна оцінити якість прибутку. Якість прибутку від основної діяльності вважається високою, якщо її збільшення зумовлене зростанням обсягу продажів, зниженням собівартості продукції. Низька якість прибутку характеризується зростанням обсягів реалізації за рахунок росту цін на продукцію без збільшення фізичного обсягу продажів і зниження витрат на гривню продукції.

Отже, збільшення прибутку можливе за рахунок:

- нарощення обсягів виробництва і реалізації товарів;
- здійснення заходів щодо підвищення продуктивності праці своїх працівників;
- зменшення витрат на виробництво продукції;
- кваліфікованого здійснення цінової політики, оскільки на ринку діють переважно вільні (договірні) ціни;

- грамотної побудови договірних відносин з постачальниками, посередниками, покупцями;
- покращення системи маркетингу на підприємстві, тобто виробляти тільки те, що безумовно буде купуватися, тому потрібно згрупувати свою продукцію за ознакою рентабельності і зосередити увагу на тій продукції, яка є високорентабельною;
- удосконалення продукції з середнім рівнем рентабельності, а низькорентабельну зняти з виробництва;
- організації виробничого процесу таким чином, щоб він був пристосований до швидкої переналадки;
- постійний аналіз ринку, поведінки споживачів і конкурентів.